

# MALONGENPARKEN

Lämningar efter en vägsträckning och en trädgårdsodling från 1700–1800-tal.  
Arkeologisk utredning inom Södermalm 8:1, Stockholms stad och län.

PHILIP TONEMAR



Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3328

ARKEOLOGIKONSULT  
Optimusvägen 14  
194 34 Upplands Väsby  
Tel: 08-590 840 41

[www.arkeologikonsult.se](http://www.arkeologikonsult.se)

OMSLAGSBILD: Utsnitt ur Heinrich Neuhaus Stockholmspanorama från 1875.

**ALLMÄNT KARTMATERIAL:**

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066\_140003  
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.  
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

# MALONGENPARKEN

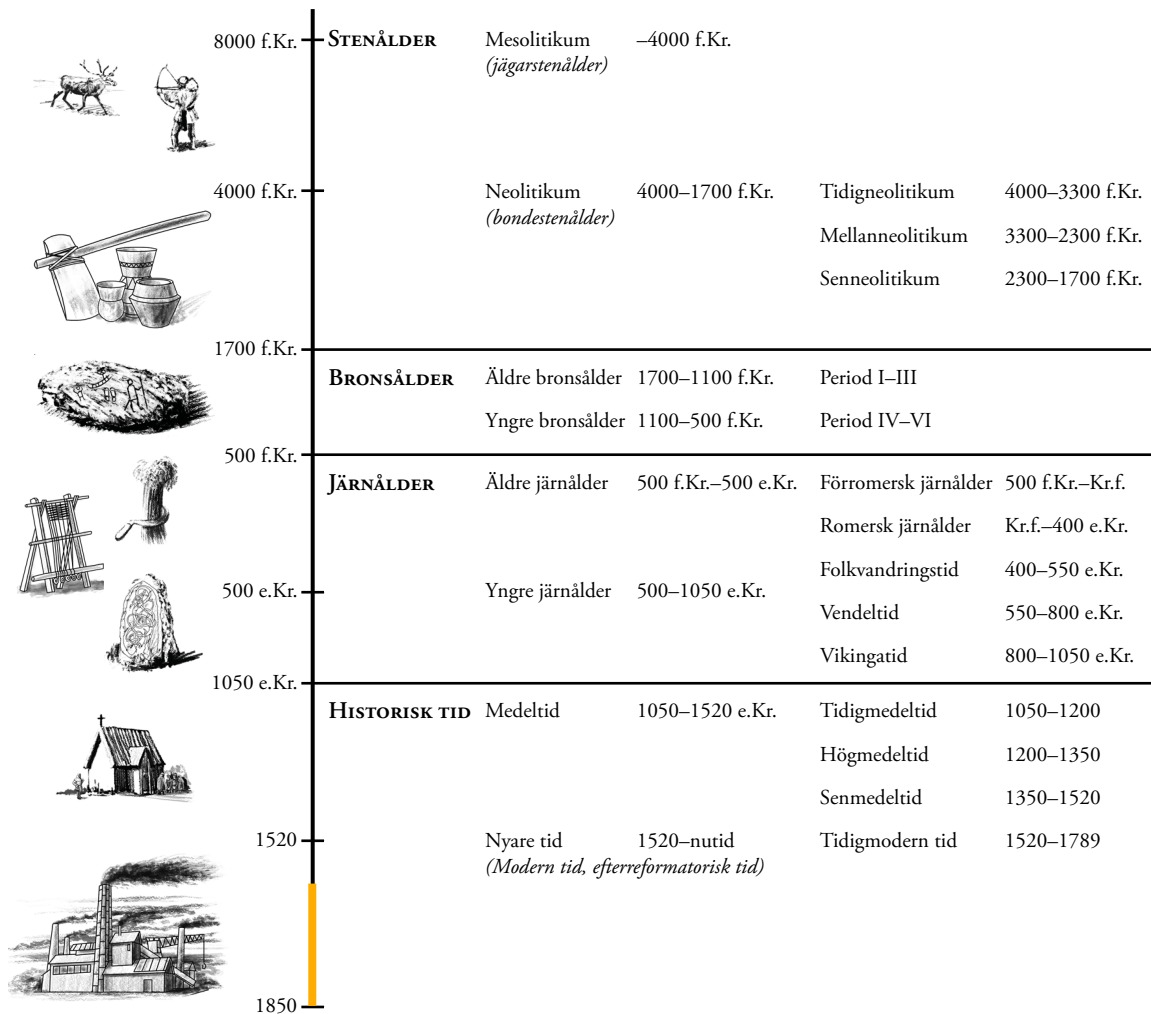
Lämningar efter en vägsträckning och en trädgårdsodling från 1700–1800-tal.  
Arkeologisk utredning inom Södermalm 8:1, Stockholms stad och län.

PHILIP TONEMAR

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3328



## ARKEOLOGISK PERIODINDELNING



### ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

**Fornlämning** är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

**Möjlig fornlämning** innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

**Övrig kulturhistorisk lämning** används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

**Ingen antikvarisk bedömning** används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.



## ARKEOLOGISKA KULTURLAGER

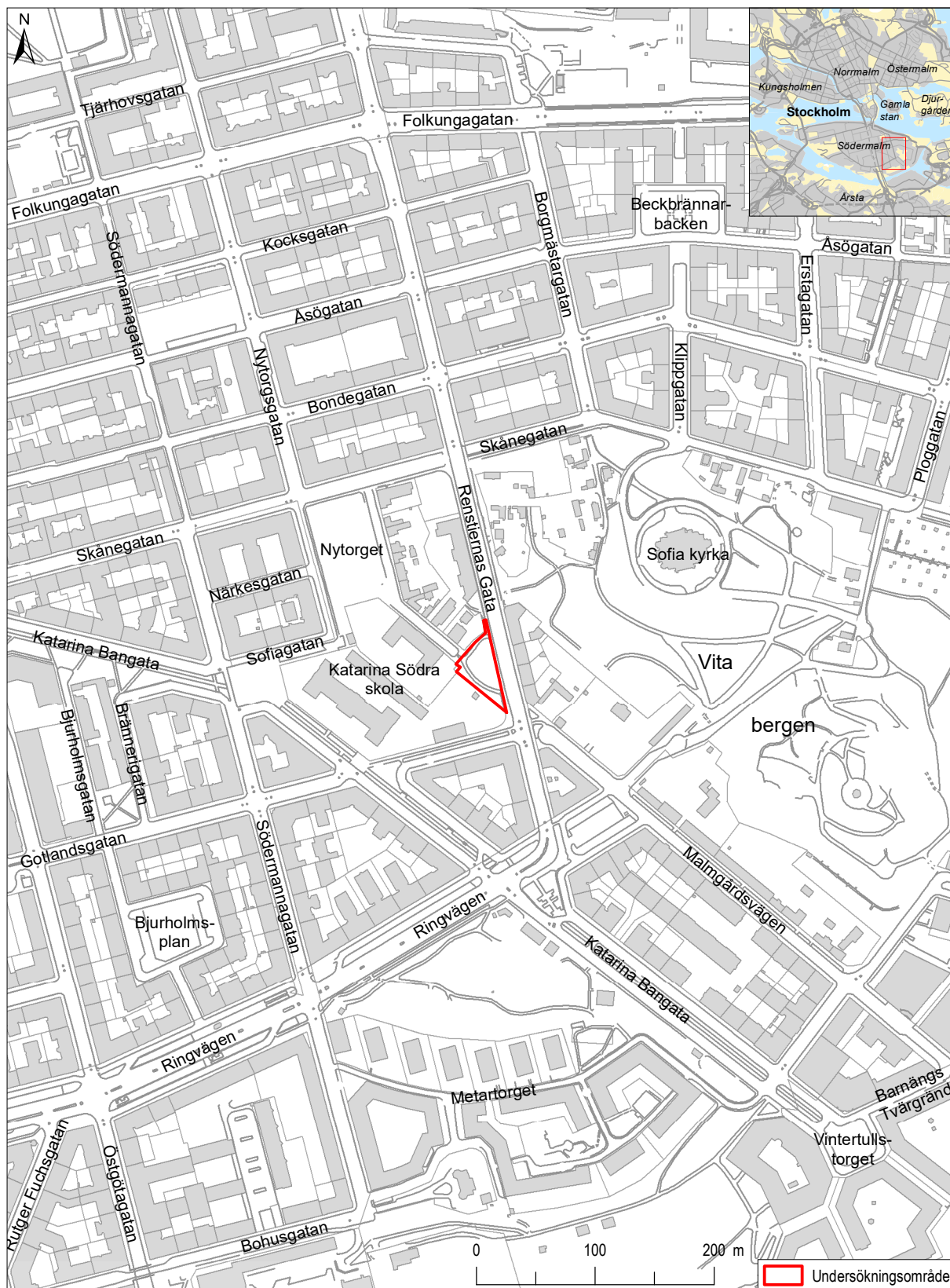
Klassificering	Typ dep	Tillkomst	Depositionstyp
Brukningslager	Avfallslager	Tillkommer t ex då sopor slängs ut på en tomt efter att ett golv har städats.	Sekundär deposition, omlagrat men med tolkad härkomst
	Hantverksspill	Tillkommer i samband med hantverk.	Primär deposition
	Golvlager	Bildas på golvet i ett hus där föremål tappas, matrester slängs eller hantverksavfall avsätts i samband med utförandet.	Primär deposition
	Tramphorisont	Som golvlager men utomhus där människor rör sig frekvent.	Primär deposition
	Odlingslager	Bearbetning av jord i samband med odling.	Primär deposition
	Brandlager	Tillkommer vid matlagning, uppvärmning eller i samband med hantverksaktivitet.	Primär deposition
	Konstruktionslager	Utfyllnadslager	Tillkommer t ex vid utfyllnad av svackor för att skapa en jämn yta, alternativt utfyllnad vid strandkant/fuktig mark för att skapa ny mark.
Utjämningslager		Tillkommer för att skapa en jämn yta inför byggandet av exempelvis ett hus, eller anläggandet av en gårdsplan.	Tertiär deposition, omlagrat utan känd källa
Bärlager		Tillkommer som underlag för någon form av stående konstruktion. Exempelvis risbädd samt sand- eller gruslager.	Primär deposition
Sättmaterial		Tillkommer som underlag till en stenläggning, vanligen i form av sättsand.	Primär deposition
Byggnationslager		Bildas t ex i samband med att ett hus byggs. Kan innehålla träflis och huggspån när ett hus timrats eller kalkbruk och tegelfragment då ett hus murats osv.	Primär deposition
Golv		Tillkommer vid husbyggnation, till exempel ett lergolv .	Primär deposition
Destruktionslager	Brandlager	Bildas vid brand i t ex hus	Primär deposition
	Rasering	Bildas till exempel när ett hus raserats. Har huset brunnit så kan delar av det återfinnas in situ. Raseringslager är ofta omrörda och har spritts ut i utjämnande syfte.	Primär deposition
Icke-antropogent lager	Svämlager	Tidvisa översvämningar i strandkant.	Ej deponerat
	Vegetationslager	Ursprunglig markhorisont.	Ej deponerat

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

---

SAMMANFATTNING.....	9
INLEDNING .....	9
ANTIKVARISK BAKGRUND.....	10
SYFTE OCH METOD.....	14
RESULTAT .....	15
Schakt 1 .....	18
Schakt 2.....	18
Schakt 3.....	18
Schakt 4.....	20
TOLKNINGAR OCH DISKUSSION .....	21
SLUTSATS.....	24
REFERENSER .....	25
Litteratur .....	25
Övriga källor.....	25
Historiska kartor: .....	25
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	26
BILAGOR .....	27
Bilaga 1. Arkeobotanisk analys.....	27
Bilaga 2. Fyndtabell .....	29
Bilaga 3. Kontexttabell.....	30





**Figur 1.** Platsen för den arkeologiska utredningen markerad med rött på en underlagskarta från Stockholms kommun. Skala 1:5000.

# SAMMANFATTNING

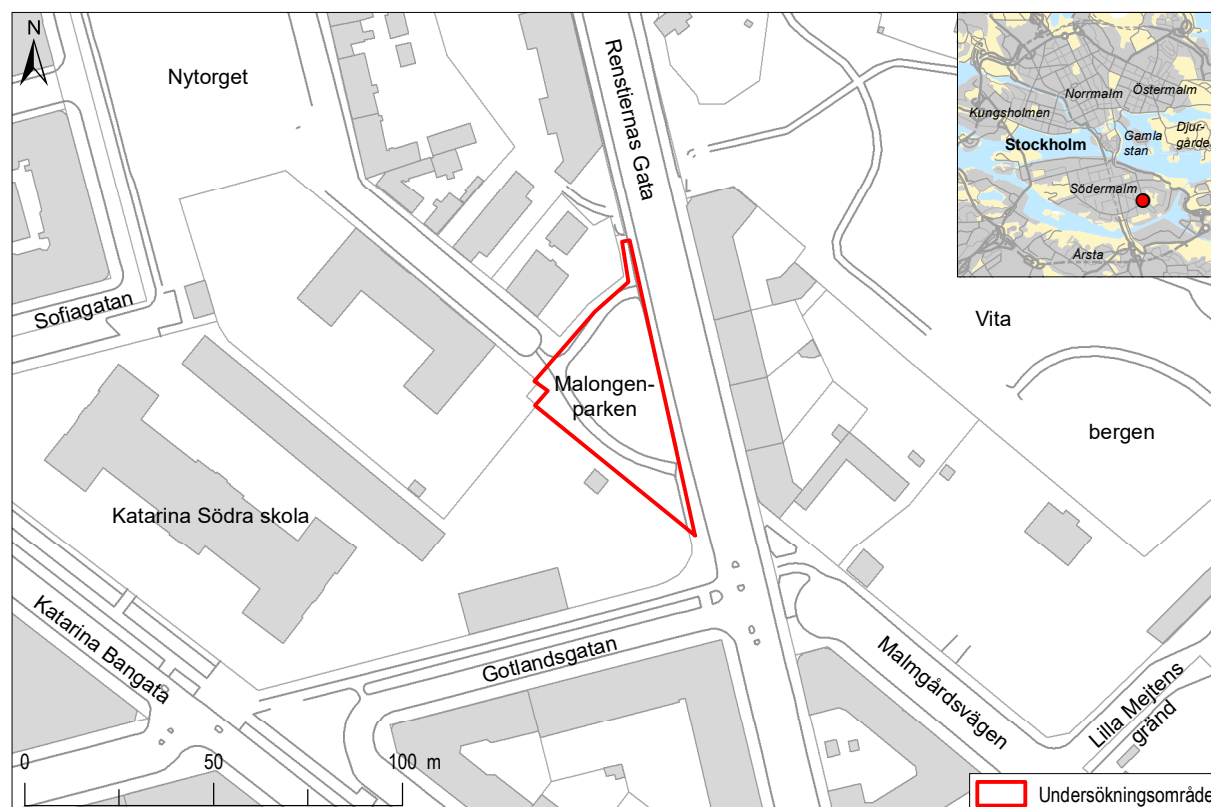
Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm, genomfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Södermalm 8:1. Anledningen var att Stockholms stad planerar att uppföra bostäder inom området. Utredningsområdet består idag av en park med hundrastgård och uppgår till ca 1500 m<sup>2</sup>. Hundrastgården inramas åt öster av Renstiernas gata och av en asfalterad parkväg åt resterande väder-

streck. Fyra schakt grävdes under utredningen vilka alla placerades inom den inhägnade hundrastgården. I samtliga fyra schakt påträffades arkeologiska lämningar. Ytan var dock mycket skadad av sentida aktivitet. Sammantaget påträffades lämningar efter en äldre vägsträckning samt kulturlager med möjliga dateringar från sent 1600-tal till 1800-tal.

# INLEDNING

Med anledning av att Stockholms stad planerar för bostadsbyggande inom fastigheten Södermalm 8:1, har Arkeologikonsult på uppdrag av Länsstyrelsen utfört en arkeologisk utredning i Malongenparken på Södermalm i Stockholm (figur 1 och 2). Inga sedan tidigare kända fornlämningar fanns inom utredningsområdet. Ytan ligger dock i en kultur-

historiskt betydelsefull del av östra Södermalm intill stående bebyggelse från 1600-talet varför lämningar tillkomna före 1850 kunde förväntas. Syftet med utredningen var följaktligen att fastställa om fornlämningar skulle beröras av den föreliggande exploateringen samt i så fall beskriva och avgränsa dessa.



**Figur 2.** Utredningsområdet markerad med rött på en underlagskarta från Stockholms kommun. Skala 1:2 000.



## ANTIKVARISK BAKGRUND



**Figur 3.** Malongen. Uppfört ca 1670. Fotograf: Göran H. Fredriksson 2010, Stockholms stadsmuseum.

Malongenparken har fått sitt namn efter den äldre fabriksbyggnaden direkt väster om parken – Malongen (figur 3). Namnet är dock betydligt yngre än själva fastigheten som troligen uppfördes någon gång runt år 1670 (Christiansson 1993:37). Senast år 1680 var huvudbyggnaden med två flyglar uppförda, vilket framgår av en församlingskarta över Katarina (Bergman 2012:13).

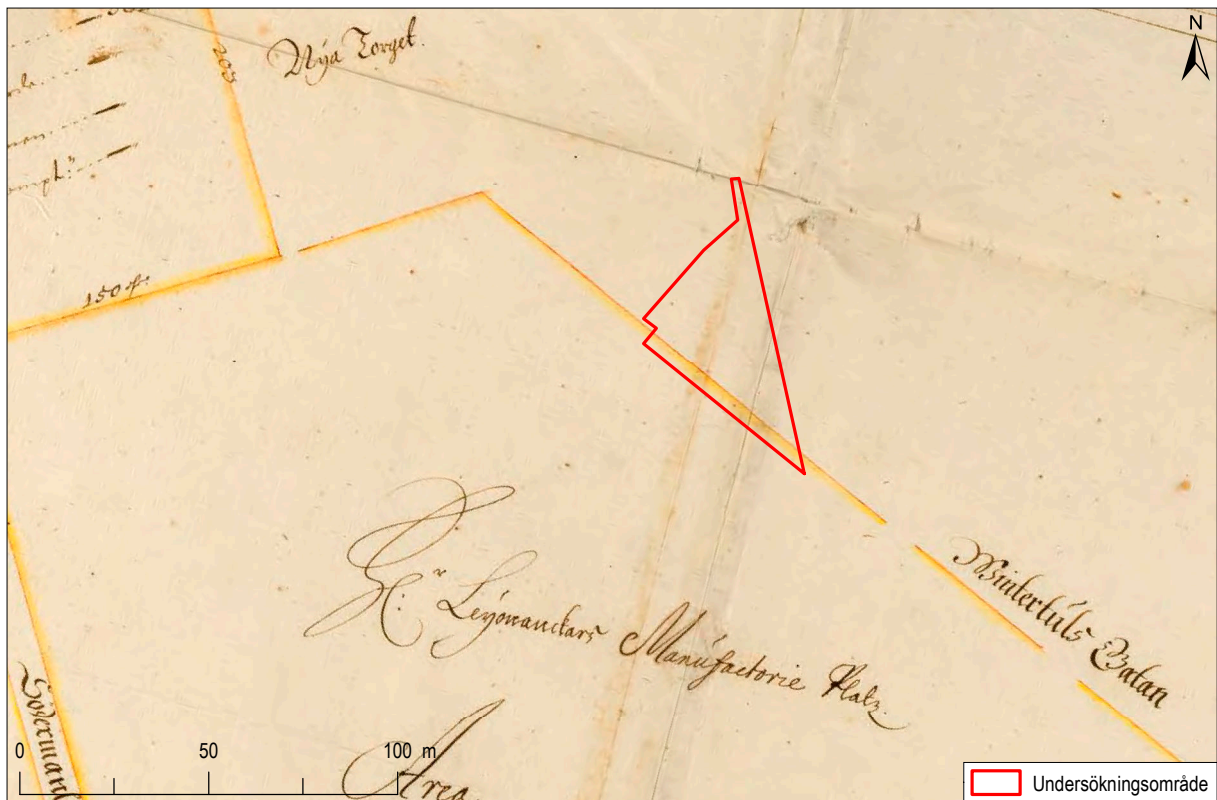
År 1662 fick Daniel Young, adlad Leijonancker, tillstånd att bedriva ett linneväveri tillsammans med rådmannen Hans Olofsson. Deras verksamhet bör ha varit igång senast år 1668, förmodligen belagd på Leijonanckers tomt vid Nytorget (ibid:12). Tomten är markerad som ”Leijonanckers manufactorieplats” i Holms tomtbok över östra Katarina från år 1674 (figur 4).

I norr begränsas Leijonanckers tomt av *Wintertullsgatan*. Gatan har sedan gått under namnen Stadsträdgårdsgatan, Hammarby Tullgata och senare

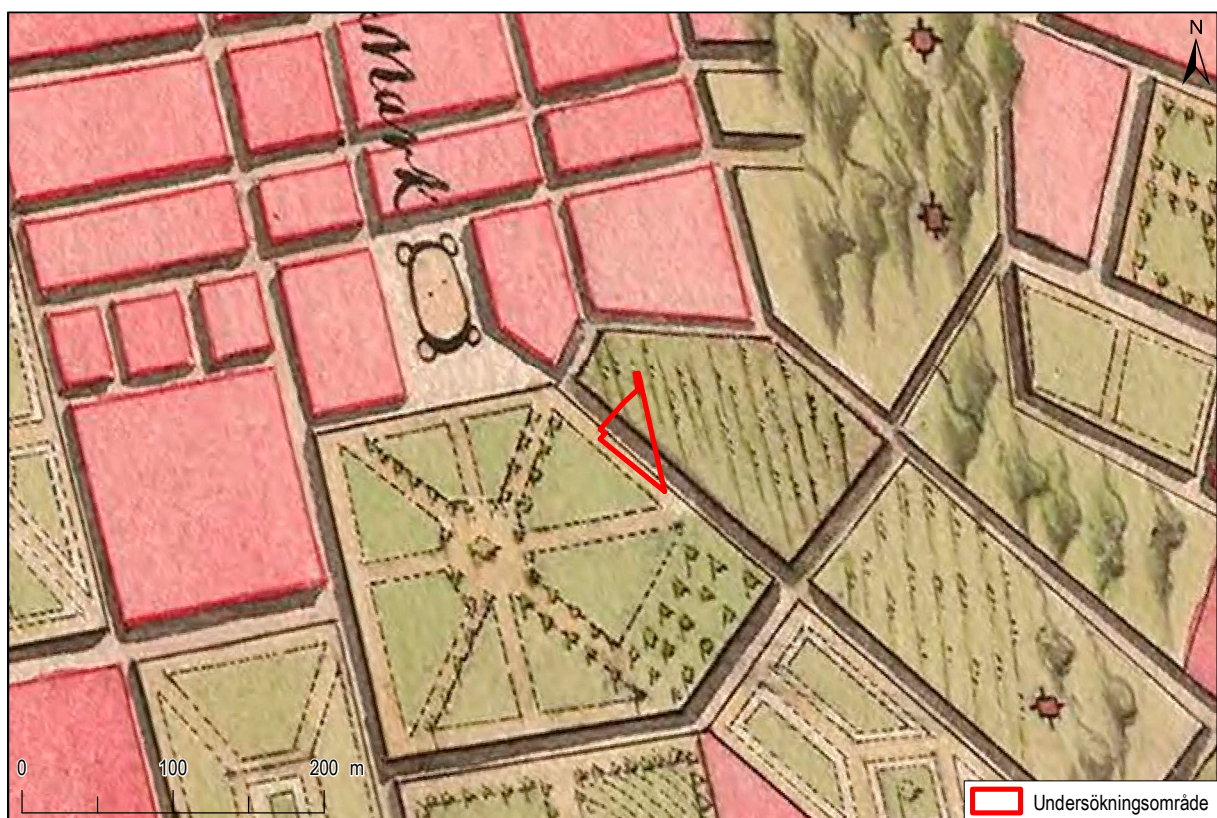
Värmdögatan för nuvarande Malmgårdsvägen och Nytorrgsgatan (Stahre 2005:261). Vägsträckningen är idag klippt av Renstiernas gata och Nytorrgsgatan är en återvändsgränd strax söder om Nytorget. I det äldsta kartmaterialet framstår tomterna norr om manufactorieplatsen som närmast obebyggda. Området tycks ha präglats av textilindustrin med enstaka enklare boningar för arbetare och stora trädgårdar (figur 5).

Under 1700-talet uppfördes en något mer stadsmässig bebyggelse kring Nytorget och längs vägen ner mot Hammarby sjö. Troligen är det då flera av husen i kvarteren kring utredningsytan tillkommit (Christiansson 1993:35ff). Det är efter en av 1700-talets ägare till Leijonackers gamla manufaktur som namnet Malongen härrör. År 1741 arbetade tysken Johan Christian Madelung som mästare på fabriken. Madelung kom senare att ta över driften av verksamheten. Trots många andra ägare under årens lopp är det hans namn som lever kvar (Bergman 2010:15).





**Figur 4.** Utsnitt av Holms tomtbok från 1674, kvarteret Stadsträdgården, med utredningsområdet markerat med rött i skala 1:2000.



**Figur 5.** Utsnitt av Reinar Ottens kopia (före 1720) av Werner von Rosenfeldts Stockholmskarta från 1701. Utredningsområdet markerat med rött, skala 1:5000.





**Figur 6.** Det nu rivna tvåvåningshuset på Värmdögatan 51/Renstiernas gata. Teckning av Ferdinand Boberg 1915. Nordiska museet.

Den äldsta bebyggelsen direkt nordväst om utredningsytan utgörs också av 1700-tals bebyggelse. Fastigheten Bondeson Större 23 (tidigare Brilljanten 1) utgörs idag av två byggnader, ett bostadshus och ett gårdshus. Åt söder låg även ett långt tvåvåningshus som dock revs på 1930-talet då Renstiernas gata drogs fram genom Vita bergen (figur 6). I samband med omdaningarna i området uppfördes också en bensinstation på platsen där Malongenparken lig-

ger idag (figur 7). Bensinstationen revs i slutet av 1960-talet och idag är platsen en hundrastgård för småhundar (figur 8). Under 1970-talet restaurerades och renoverades flertalet hus inom kvarteret Bondeson Större. Bebyggelsen kring utredningsområdet är idag blå- eller grönklassad, enligt Stadsmuseets klassificeringssystem. Det innebär att bebyggelsen har ett "synnerligen högt" och "särskilt värdefullt" kulturhistoriskt värde.





**Figur 7.** Bensinstationen i Malongenparken. Foto: Peter Sjunnefeldt 1966 (Eriksson & Lindroos 2011:107). Bilden är beskuren av Arkeologikonsult.



**Figur 8.** Hundrastgården i Malongenparken vid tidpunkten för utredningen 2019, foto taget från sydväst.



## SYFTE OCH METOD

Syftet med utredningen var att fastställa om arkeologiska lämningar fanns inom den aktuella ytan och kunde beröras av den föreliggande exploateringen. Om arkeologiska lämningar framkom skulle dessa primärt avgränsas och dokumenteras.

Innan fältarbetet gjordes en översiktlig kart- och arkivstudie. Historiska kartor rektifierades för att planera sökschakt. Efter besök på ytan och en genomgång av en samlingskarta för ledningarna inom utredningsområdet, beslutades att sökschakt lämpligast skulle placeras inom hundrastgårdens inhäng-

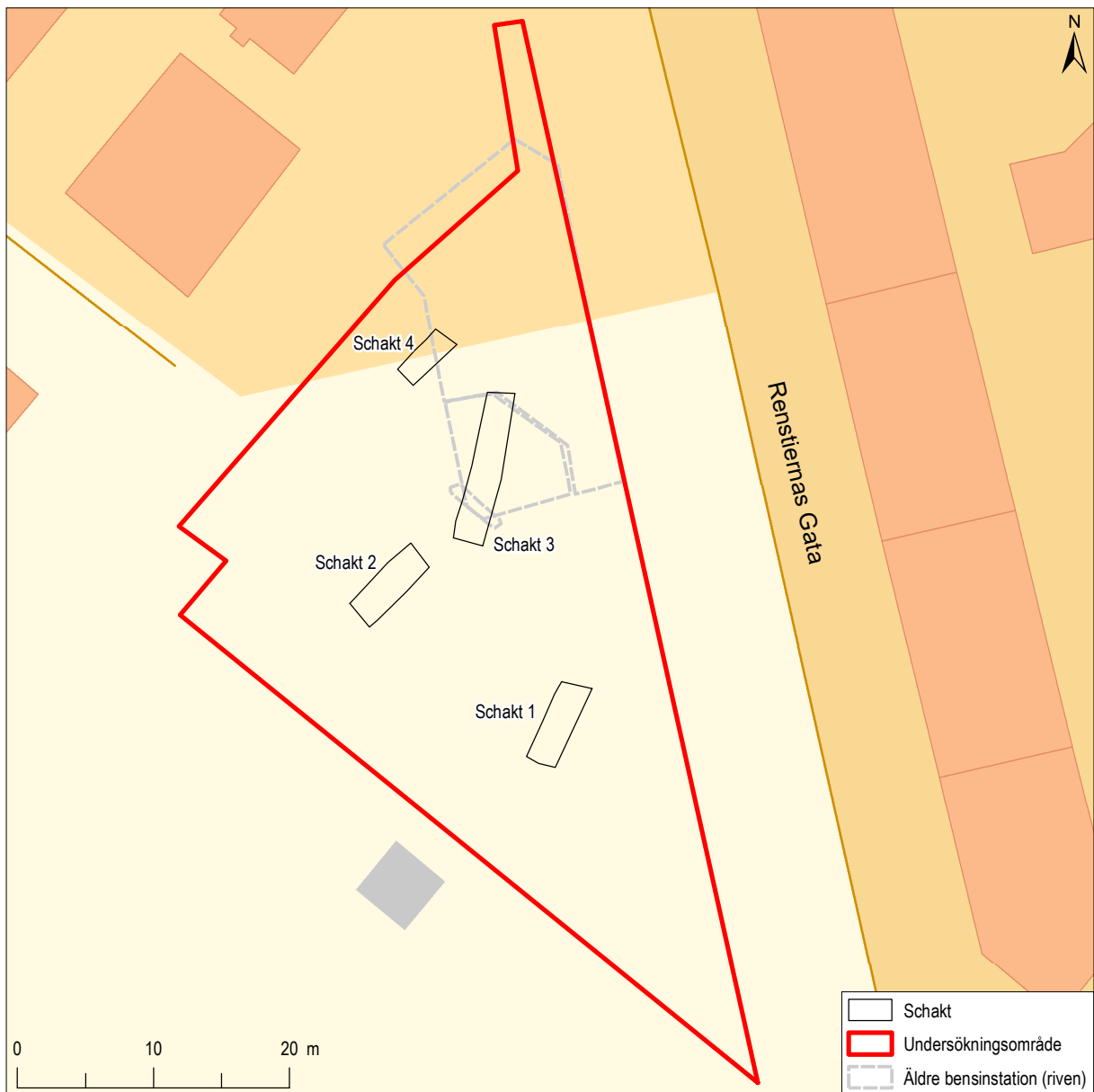
nade yta (figur 9). Sökschakten upptogs med grävmaskin ner till anläggningsnivå alternativt orörd mark. Fyndinsamlingen var restriktiv. Fynd samlades enbart in med syftet att datera eller på annat sätt förklara den specifika kontexten. Påträffade kulturlager och konstruktioner mättes in med RTK-GPS och dokumenterades med fotografi och på digital kontextblankett. Inmätningarna sammankopplades sedan med kontextbeskrivningarna i det GIS-baserade dokumentationsprogrammet SiteWorks. Påträffade lämningar täcktes efter dokumentation med markduk innan schakten återfylldes.



*Figur 9.* Schakten upptogs inom hundrastgården. Foto taget från norr.



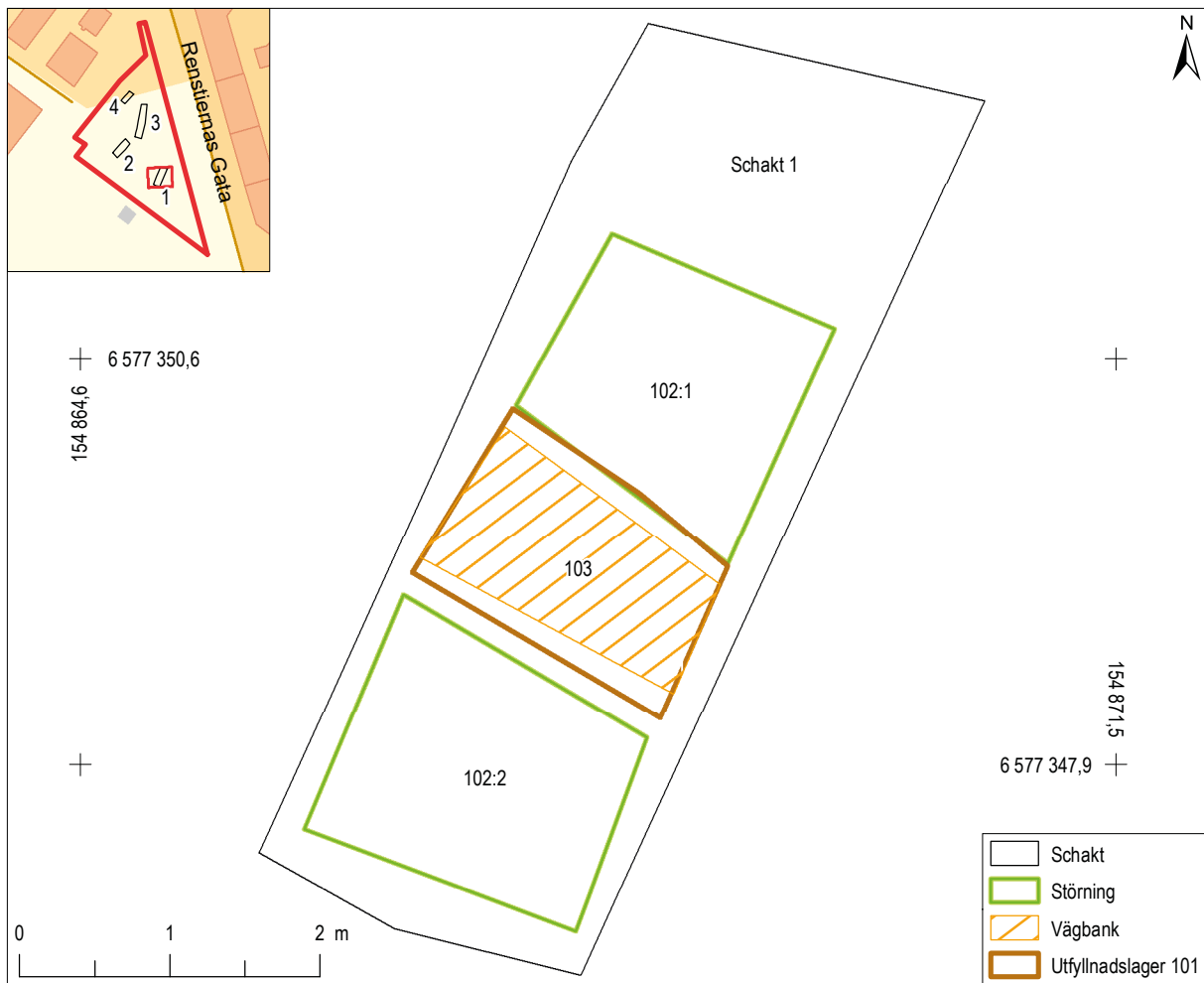
## RESULTAT



**Figur 10.** Utredningsytan med upptagna sökschakt i Malongenparken. Platsen för den nu rivna bensinstationen är rektifierad efter en situationsplan från 1957. Mot bakgrund av Fastighetskartan i skala 1:500.

Fyra sökschakt togs upp med en sammanlagd area av cirka 50 m<sup>2</sup> vilket motsvarar ungefär 3% av utredningsytans totala storlek (figur 10). I samtliga schakt påträffades arkeologiska lämningar i form av kulturlager och/eller konstruktioner (bilaga 3). Gemen-

samt för samtliga schakt var också att lämningarna var mycket skadade av sentida markingrepp från diverse lednings-/rördragningar och från bensinstationen som stått på platsen (se figur 10).



**Figur 11.** Plan över schakt 1. Skala 1:50.



**Figur 12.** Schakt 1 översikt från norr samt östra sektionen över kontext 101 och 103.



**Figur 13.** Plan över schakt 2. Skala 1:50.



**Figur 14.** Schakt 2 översikt från nordöster samt nordvästra sektionen över kontext 201 och 204.



## Schakt 1

Mått: 6x2 m; nord nordost-syd sydvästlig orientering; marknivå: +18,8 m. ö. h.

Schakt 1 placerades i den södra delen av utredningsområdet där markytan sluttade svagt åt söder (figur 11). Under 0,1 meter grus och övertäckt vegetationskikt med flertalet rötter vidtog ett sandigt utfyllnadslager, cirka 0,3 meter tjockt. Centralt i schaktet följde sedan 0,5 meter av påfört åsgrusmaterial (103), följt av ett upp till 0,2 meter tjockt utfyllnadsmaterial med rasering (101). Under detta vidtog orörd mark (figur 12). Kulturlagren centralt i schaktet var avgrävda i både norr och söder av vatten/avlopp- samt fjärrvärmeledningar (102:1–2).

## Schakt 2

Mått: 6x2 m; nordost-sydvästlig orientering; marknivå: +18,9 m. ö. h.

Schakt 2 placerades i den västra delen av utredningsområdet, 15 meter direkt nordväst om schakt 1 (figur 13). Under 0,1 meter grus och övertäckt vegetationskikt med rötter vidtog ett sandigt utfyllnadslager, upp till 0,3 meter tjockt. Centralt i schaktet följde sedan samma typ av stratigrafi som i schakt 1. Cirka 0,4 meter av påfört åsgrusmaterial (204) överlagrade ett cirka 0,2 meter tjockt utfyllnadslager med inslag av rasering (201). Under detta vidtog orörd mark (figur 14). Kulturlagren centralt i schaktet var avgrävda i både nordväst och sydost av vatten/avlopp- samt fjärrvärmeledningar (202 och 203).

## Schakt 3

Mått: 11x2 m; nord-sydlig orientering; marknivå: +19,3 m. ö. h.

Schakt 3 placerades centralt inom utredningsområdet (figur 10). Under 0,1 m grus och ett övertäckt vegetationskikt med enstaka rötter vidtog i större delen av schaktet flertalet recenta störningar (302:1–3), (figur 15). Ytan var till stora delar urschaktad sedan tidigare och inga bevarade lämningar kunde konstateras under störningarna. Störningarna utgjordes av en provgropp för markmiljö åt söder i schaktet och ett stort saneringschakt centralt i schaktet (figur 16). I norr framkom nedgrävningen för ett betongrör. I norra delen av schaktet vidtog orörd mark cirka 1,2 meter under befintlig marknivå. Saneringsschaktet fortsatte dock djupare. I södra delen av schaktet framkom bevarade fornlämningar. 0,5 meter under markytan påträffades asfalt från den senaste generationen av Malmgårdsvägen (301). Under asfalten vidtog ett 0,3 meter tjockt utfyllnadslager (303). Lagret innehöll primärt fynd från sent 1700-tal till tidigt 1800-tal och låg direkt över en äldre rest av en kullerstensbeklädd gata (305). Kullerstensläggningen var cirka 0,2 meter tjock och vilade på ett sättmaterial som ej undersökts. Invid kullerstenen (figur 15 och 16), i den sydöstra schaktväggen, påträffades en rest av ett odlingslager (304). Ifrån lagret togs ett jordprov för makrofossilanalys som innehöll rikligt med skal från kräftdjur vilket visar att jorden vattnades. Den enda typen av frö som fanns i provet var av arten Fläder. Dock i en sådan mängd att det säkerligen vuxit på platsen (Bilaga 1).



**Figur 15.** Översikt över schakt 3 samt konstruktion 305 från öster.



Figur 16. Plan över schakt 3. Skala 1:50.

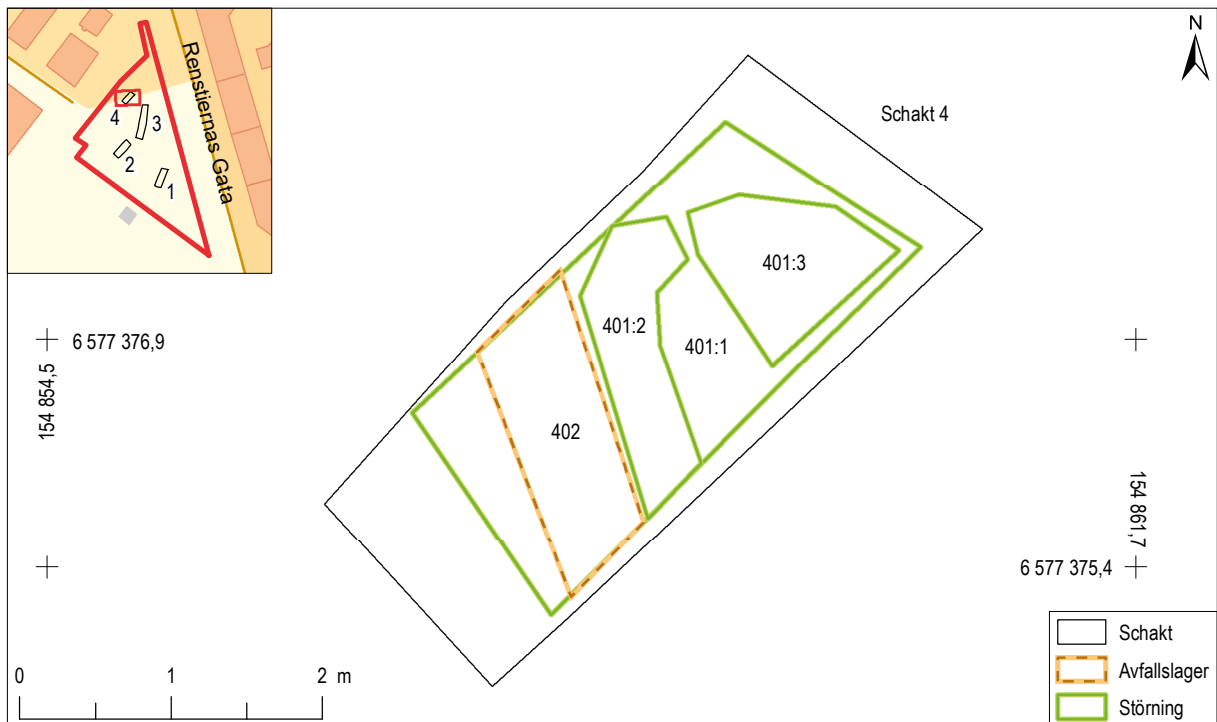


## Schakt 4

Mått: 4x2 m; nordost-sydvästlig orientering;  
marknivå: +19,1 m. ö. h.

Schakt 4 placerades i norra delen av utredningsområdet (figur 17). Direkt under 0,1 meter grus och övertäckt vegetationskikt vidtog sentida störningar (401:1–3). Primärt utgjordes det av rivningsmassor från bensinstationen som tidigare stod på platsen och ett betongfundament från samma byggnad.

Längst i norra delen av schaktet framkom en nedgrävning för ett betongrör, av samma typ som påträffades i schakt 3. Under rivningsmassorna centralt i schaktet vidtog en rest av ett äldre kulturlager (402), skuret åt öst av betongfundamentet. Lagret bestod primärt av en kompakt sand med organiska inslag, obränt ben och keramik (figur 18). Fynd samlades in för datering. Efter dokumentation lämnades kulturlagret intakt. Öster om betongfundamentet framkom steril mark skuren av nedgrävningen för betongröret.



Figur 17. Plan över Schakt 4. Skala 1:50.



Figur 18. Översikt över schakt 4 samt störning genom kulturlagerrest 402 från öst.

## TOLKNINGAR OCH DISKUSSION



**Figur 19.** Fotografi över dåvarande Värmdövägen. Malongehuset till vänster i bild. Foto: Oscar Heimer. 1909. Stadsmuseet i Stockholm.

Utredningen har kunnat konstatera att det finns fragmentariska arkeologiska lämningar inom ytan som berörs av kommande exploatering. Den stora majoriteten av området inom hundrastgården är dock mycket stört av sentida aktivitet.

Lämningarna i schakt 1 och schakt 2 är identiska och utgör rester av samma lager. Dessa tolkas som utfyllnadslager, som tidigast tillkomna under 1600-talets andra hälft då dåvarande Wintertullsgatan bör ha lagts ut. Det överliggande åsgrusmaterialen i schakten kan då tolkas som konstruktionslagret för en vägbank. Bägge lagren var tydligt klippta av störningar i båda schakten och ingen intakt stenvägning kunde observeras. På ett fotografi från år

1909 framgår dock att själva vägen tycks ha utgjorts av en grusad vägbank där enbart rännalar och trottoarerna var stensatta med kullersten (figur 19).

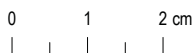
I schakt 3 påträffades rester av en kullerstensbeläggning. Lämningen utgör sannolikt rester av den norra begränsningen för trottoaren (figur 20). I schaktväggen påträffades en mindre rest av ett odlingslager. Den arkeobotaniska analysen visar att jorden bevattnats och att det stått fläderbuskar på platsen. I kartmaterialet framgår tydligt att det varit odlingar och trädgårdar i området från 1700-talet och fram till dess att bensinstationen uppförs under 1930-tal. I schakt 4 framkom enbart en rest av ett kulturlager vilket tolkas som utkastat avfallsmaterial. Det in-



**Figur 20.** Utsnitt av 1863 års karta över Stockholm med stenläggning 305 samt vägbank 103 och 204 över dåvarande Värmdövägen. Notera relationen mellan schakt 4 med avfallslaget 402 i norr och det nu rivna huset på platsen i bildens överkant. Skala 1:200. Översikt 1:5 000.

samlade fyndmaterialet innehöll bland annat yngre rödgods, fragment från en flaska i saltglaserat stengods av Selters-typ, kinesiskt porslin och engelskt formpressat stengods, vilket primärt kan dateras till 1700-talets andra hälft (figur 21) (Bilaga 2). Lagret framkom på samma nivå, cirka 18,3 m. ö. h., som

kullerstenen i schakt 3 (figur 16) och kan möjligen vara samtida. Det förhåller sig också väl till det större tvåvåningshus som revs inför byggnationen av bensinstationen på 1930-talet och kan därför representera utkastat avfall från byggnadens tidigare brukningstid.



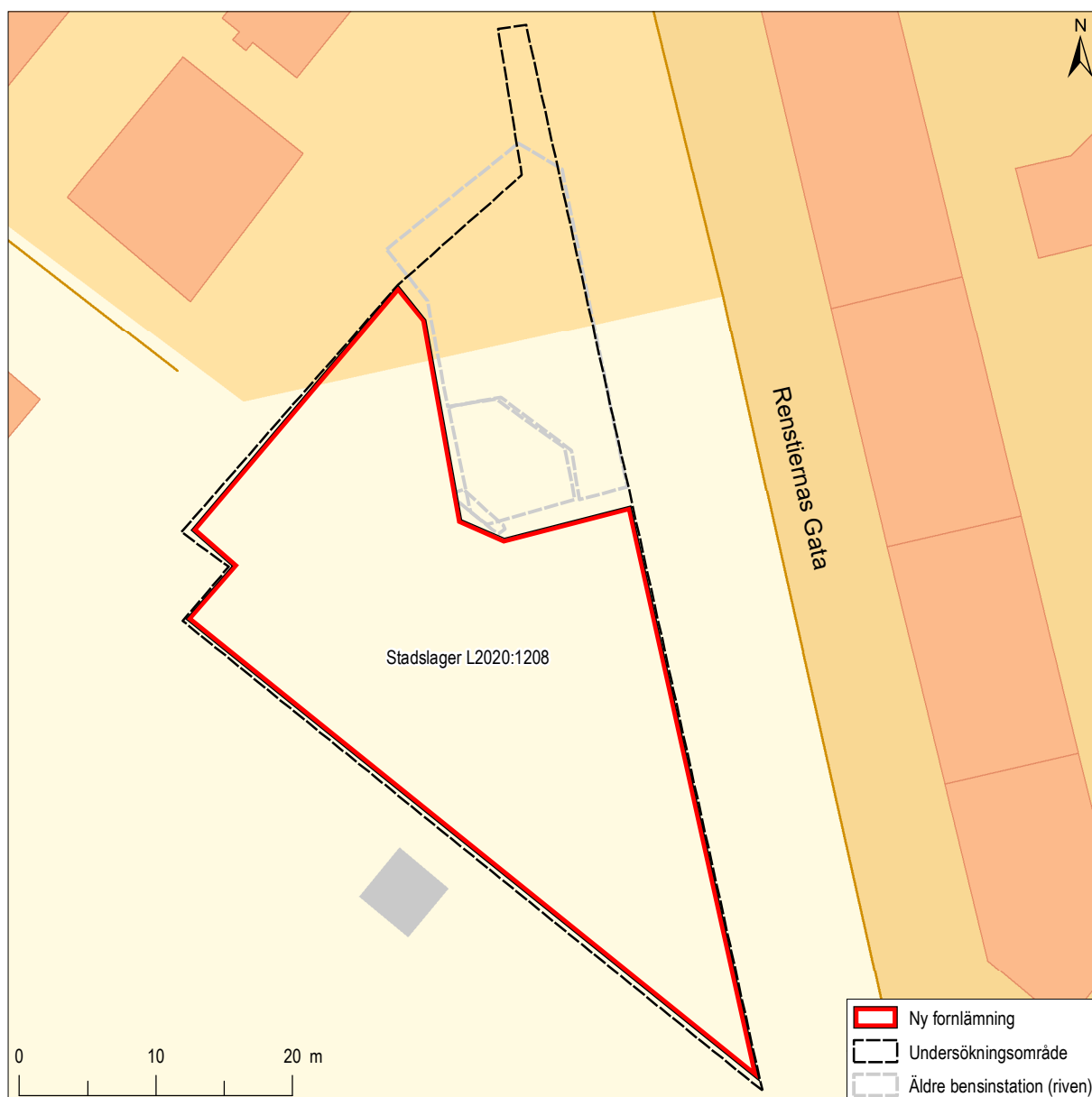
**Figur 21.** Fynd-nr 303:79:1. Fragment från en tallrik i stengods av Staffordshire-typ från England med formpressat dekormönster. Vanligen daterad till decennierna kring 1700-talets mitt. Se t.ex Carlsson 2014:125 och Johansson 2012:96. Skala 1:1.



## SLUTSATS

På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm genomförde Arkeologikonsult en arkeologisk utredning inom fastigheten Södermalm 8:1. Inom utredningsområdet, som idag utgörs av en park med hundrastgård, upptogs fyra schakt. Inom samtliga schakt påträffades arkeologiska lämningar. Lämningarna utgörs av kulturlager i form av odlingslager, bärlager och avfallslager samt konstruktioner i form av en vägbank

och en stenlagd yta. Samtliga lämningar har i samråd med Länsstyrelsen registrerats som en ny fornlämning, L2020:1208 Stadslager. Den nyregistrerade lämningen följer idag begränsningen av utredningsytan förutom i norr, där en nu riven bensinstation stått. Baserat på äldre kartmaterial och lämningens karaktär kan stadslagret dock förväntas påträffas även utanför den nuvarande begränsningen.



**Figur 22.** Begränsningen för det nya stadslagret L2020:1208 på Fastighetskartan i skala 1:500.



# REFERENSER

## Litteratur

BERGMAN, A. 2010. *Bondesonen Större 19, Malongen, Södermalm, Stockholm. Byggnadshistorisk inventering*. Stockholms stadsmuseum. Dokumentationsenheten. Byggnadshistorisk rapport 2010:2

CARLSSON, M. 2014. *På de rikas bord. En arkeologisk undersökning av lämningar från 1600- och 1700-talet i kvarteret Gubben i Norrköping*. Rapporter från Arkeologikonsult 2014:2486. Arkeologikonsult. Stockholm

CHRISTIANSSON, A. (RED.) 1993. *Södermalm. Södra Katarina. Byggnadsinventering*. Stockholms stadsmuseum.

ERIKSSON, J. & LINDROOS, P. 2011. *Söder Tur 1. Följ med till det försvunna Söder öster om Götgatan 1954–1974*. Saltsjöbaden: Trafik-nostalgiska förlaget.

JOHANSSON, M. 2012. 'Det keramiska materialet'. Ingår i: Carlsson, M & Runer, J. 2012. *Holländare, ryssar och tobak. Odling och bebyggelse inom kvarteret Ruddammen i Norrköping 1600–2010*. Rapporter från Arkeologikonsult 2012:2410. Arkeologikonsult. Stockholm

STAHRÉ, N. 2005. *Stockholms gatunamn*. 3., utök. och rev. uppl. Stockholm: Stockholmia.

## Övriga källor

FIGUR 3. FOTOGRAF: FREDRIKSSON, GÖRAN H. Stockholms stadsmuseum, Sweden  
Stadsmuseet i Stockholm. Digitala Stadsmuseet.  
Bildid: SSMDIG004100S  
<http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/>  
– hämtad 2019-12-10

FIGUR 7. TECKNING AV FERDINAND BOBERG.  
Nordiska museets arkiv. Idnr: NMA.0090965  
<https://digitaltmuseum.se/>  
– hämtad 2019-12-09

FIGUR 18. FOTOGRAF: HEIMER, OSCAR. 1909  
Bildnummer: E 30116  
Stadsmuseet i Stockholm. Digitala Stadsmuseet.  
Bildid: SSME030116  
<http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/>  
– hämtad 2019-12-09

STADSMUSEET I STOCKHOLMS KULTURHISTORISKA  
KLASSIFICERING.  
<https://stadsmuseet.stockholm.se/om-hus2/klassificering-och-k-markning/stadsmuseets-kulturhistoriska-klassificering/>  
– hämtad 2019-12-10

## Historiska kartor:

STOCKHOLMSKARTA, FÖRE 1720  
Upphov: Reinar Otten (före 1720), kopia efter  
Werner von Rosenfeldts Stockholmskarta (1701)  
Sverige, stads- och fästningsplaner, Stockholm, SE/  
KRA/0424/144/259 (1700–1720),  
bildid: K0036111\_00001

1863 ÅR KARTA ÖVER STOCKHOLM  
Upphov: Okänt  
Stockholms stadsarkiv  
Objekt-ID: SE/SSA/0234/J 4 A:6 1863 års karta  
(blad 35)

SÖDRA FÖRSTADEN ÖSTRA, 1674  
Upphov: Stadsingenjör Johan Holm  
Stockholms stadsarkiv  
Holms Tomtbok, Södra förstaden östra, 1674. s. 30  
”Stadzträdgården”  
<https://stadsarkivet.stockholm.se/hitta-i-arkiven-gamla/i-arkiven/holms-tombok/>  
– hämtad 2019-11-20

## ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

---

Arkeologikonsults projektnr: 3328  
Länsstyrelsens diarienummer: 431-50828-2019  
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2019-11-14  
Företagare: Exploateringskontoret, Stockholms Stad  
Uppdragsnr i KMR: 201901406

Län: Stockholm  
Landskap: Södermanland  
Kommun: Stockholm  
Socken: Stockholm  
Fastighetsbeteckning: Södermalm 8:1

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning  
Undersökningstid, fältarbete: 2019-11-25 – 2019-11-28

Inmätningssystem: RTK-GPS  
Koordinatsystem: SWEREF 99 18 00  
Höjdsystem: RH 2000

Projektledare: Philip Tonemar  
Rapportansvarig: Philip Tonemar  
Fältpersonal: Philip Tonemar, Sverker Holmqvist  
Fyndfotografering: Kenneth Svensson  
Planer och layout: Matilda Nohrstedt  
Kvalitetsgranskning: Michel Carlsson  
Analyser: Stefan Gustafsson (arkeobotanisk analys)

Fynd: Fynd förvaras hos Arkeologikonsult i väntan på fyndfördelning.

Fornminnesregistret (FMIS) stängs ner 1 januari 2019 och ersätts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till lämningsnumren i KMR i kartor och text.

# BILAGA 1. ARKEOBOTANISK ANALYS

AV STEFAN GUSTAFSSON

## Malongenparken, Södermalm 8:1, Stockholm stad

Från Malongenparken analyserades ett jordprov på arkeobotaniskt material. Provet våtsiktades i ett säll med 0,2 mm maskvidd. Det framsiktade materialet analyserades under mikroskop med en förstoring av 4-600 gånger. Vid artbestämning användes referenslitteratur och referenssamling (Berggren 1969 & 1981, Jacomet 2006, Mork 1946, Schweingruber 1978 & 1990, [www.woodanatomy.ch](http://www.woodanatomy.ch), Digital Seed Atlas of the Netherlands).

## Resultat

Kontextnummer 304, provnummer 78 - odlingsjord från äldre trädgård

Materialet består av lucker odlingsjord uppblandad med finsand. Provet saknade identifierbart material från gödsel eller näringsberikning av jorden. Däremot innehöll jorden gott om skal från kräftdjur som visar att jorden vattnats.

Provet innehöll 59 frön från en enda art, fläder (figur 1). Fläder har säkerligen vuxit i trädgården och därmed har frön hamnat i jorden. Fläder var användbart inom såväl medicin som matberedning. Förr kallades fläder för hyllträäd och på många håll ansågs den ha magiska egenskaper och beboddes av hylläfrun/fläderfrun (Svanberg 2011). Henne skulle man hålla sig väl med annars kunde hon hämnas med bland annat utslag.

Blommorna och barken användes i olika avkok och omslag för bland annat vattusot, brännsår, galenskap och skabb (Månsson 1642). Sjalva veden var eftersökt av hantverkare.



Figur 1. Fläderfrö från kulturlager 304.

## Referenser

### Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 2: Cyperaceae*. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 3: Salicaceae–Cruciferae*. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

MORK, E. 1946. *Vedanatomy*.

MÅNSSON, A. 1642. *En myckit nyttigh Örta-Bok*. Facsimileupplaga, bokförlaget Rediviva och Rydaholms hembyggsförening 1987.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

SVANBERG, I. 2011. *Folklig botanik*. Dialagos. Falun.

### Övriga källor

Digital Seed Atlas of the Netherlands:

<http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

[www.woodanatomy.ch](http://www.woodanatomy.ch)

## BILAGA 2. FYNDTABELL

Fynd-nr	Objekt	Material	Subklass	Del	Datering	Antal	Vikt (g)	Beskrivning	Gallrat
303:79:1	Keramik	Stengods	Pressat stengods	Brätte, fragment	1700-talets mitt	1	14	1 st fragment reliefpressat stengods. Vitt av Engelsk Staffordshire-typ. Mönster med rankor och nät.	
303:79:2	Keramik	Porslin	Kinesiskt porslin	Fragment, buk, botten	1700-tal	1	72,81	3 st fragment. Kinesiskt porslin. Tjockt gods, vit bas med blå måleri, växter och hus?	
303:79:3	Keramik	Porslin	Kinesiskt porslin	Botten, fragment	1700-talets mitt	1	11,96	Vitt tunt kinesiskt porslin med röd målade växter. Möjligen Familie-rose.	
303:79:4	Keramik	Stengods	Saltglaserat stengods	Botten, buk, hank, fragment	1700-1800-tal	1	99,31	3 st fragment saltglaserat stengods. Flaska, troligen tyskland, av "Selters-typ".	
303:79:5	Pipa	Lera	Kritpipa	Skaft, fragment	1600-1700-tal	4	12,7	4 st mindre fragment släta kritpipskaft, utan ornering.	X
303:79:6	Keramik	Rödbrännande lera	Yngre rödgods	Brätte, fragment	1700-tal	3	75,3	3 st fragment yngre rödgods. Fat. Ett med hemring, mkt sliten dekor. En med mörkt grön invändig glasyr.	X
303:79:7	Keramik	Flintgods	Flintgods	Brätte, fragment	1700-1800-tal	3	17,7	3 st fragment flintgods. Vit glasyr. Brätten från fat.	X
303:79:8	Flaska	Glas	Glas	Fragment, buk	Historisk tid	3	106,13	3 st fragment buteljglas. Tjockt grön-brun färg.	X
402:243:1	Keramik	Stengods	Saltglaserat stengods	Buk, mynning, fragment	1600-1800-tal	1	58,18	2 st fragment av blå och sepiamålade saltglaserat (grå) krus av "Westerwald-typ". Växtmotiv. Trol. 1700-tal.	
402:243:2	Keramik	Rödbrännande lera	Yngre rödgods	Botten, brätte	1600-1700-tal	1	34,8	1 st fragment, mkt skadat fat av yngre rödgods. Dekoreras i spiraler med vit piplera.	

\* fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.



## BILAGA 3. KONTEXTTABELL

Kontext-nr	Schakt-nr	Typ	Definition	Tjocklek (m)	Meter över havet	Beskrivning
101	1	Lager	Utfyllnadslager	≤0,2	ca 17,6	Fyllnadslager med rasering, kalkbruk, tegel och takpannor samt byggnadssten (sandsten). Kompakt. Upp till ca 1,2 m brett (N-S). Skuren av 102:1-2 i norr och syd. Framkom direkt under 103. Fortsätter in i schaktväggarna åt öst och väst. Samma som 201 i schakt 2.
102-1-2	1	Störning	Rörschakt	0,5-1,7	18,5	Äldre nedgrävning för vatten och yngre för fjärrvärme i södra och norra delarna av schaktet. I norr, schakt för fjärrvärme, återfyllt med grusig sand, makadam och riven asfalt från ca 0,3 m under befintlig marknivå (ca +18,8). Därefter vidtog mycket homogen sand i ca 0,7 m. Enstaka betongfragment. I söder avgrävt vid ett tidigare tillfälle, troligen vatten/avlopp, och återfyllt med det urschaktade materialet ned på orörd mark, ca 1,8 m under befintlig marknivå.
103	1	Lager	Konstruktionslager	ca 0,5	18	Rött-brungult åsgrusmaterial, mindre rundad och svallad sten i grus och sand. Kompakt. Skuren i norr och syd av 102:1-2. Ca 0,5 m tjock och upp till 0,8 m brett (N-S) i botten. Överlagrade fyllnadslager 101. Troligen rest av vägbank. Samma som 204 i Schakt 2.
201	2	Lager	Utfyllnadslager	≤0,2	ca 17,8	Fyllnadslager med rasering, kalkbruk och tegel. Mycket kompakt. Upp till ca 1,1 m bred (NV-SO). Skuren av 202 i nordost och 203 i sydväst. Framkom direkt under 204. Fortsätter in i schaktväggarna åt norr och syd. Samma som 101 i schakt 1.
202	2	Störning	Rörschakt	≤0,7	18,6	Nedgrävning med sentida återfyllt material, grusig sand, makadam och riven asfalt, i norra delen av Schakt 2. Från ca 0,3 m under befintlig marknivå (+18,9). Minst ca 0,7 m tjock. Troligen samma störning som 102:1 i schakt 1.
203	2	Störning	Rörschakt	1,7	18,6	Äldre nedgrävning för vatten i södra delen av schakt 2. Återfyllt med det urschaktade men omrörda materialet från schaktet. Sand och grus varvat med rester av kulturlager 201 och 204. Avgrävningen sluttade åt söder till sydväst och fortsatte ner ca 1,8 m under befintlig marknivå. Troligen samma störning som 102:2
204	2	Lager	Konstruktionslager	0,4	18,4	Rött-brungult åsgrusmaterial, mindre rundad och svallad sten i grus och sand. Kompakt. Skuren i norr och syd av 202 och 203. Ca 0,6 m tjock och upp till 0,8 m (NV-SO) i botten. Överlagrade fyllnadslager 201. Troligen rest av vägbank. Samma som 103 i Schakt 1.
301	3	Konstruktion	Asfalt	<0,1	18,7	Asfalt från den yngsta generationen av Värmdövägen/Malmgårdsvägen.
302-1-3	3	Störning	Rörschakt, saneringschakt, markmiljöschakt.	<1,2	19,2	Tre större störningar inom schakt 3. Delkontext-nr 1 utgjordes av en tidigare provgrop för markmiljö utförd av WSP 2018. Störningen var återfyllt med de då urgrävda materialet och skar lager 303 och 304 samt konstruktion 305 åt söder. Provgropen var ca 1x2 m (O-V) och var ca 1 m djup. Delkontext 2 bestod av östra hörnet av det saneringschakt som Tyréns utförde 2004. Återfyllt med primärt raseringsmassor i form av betong och armering samt sprängsten i grusig sand. Ca 1,2 m under befintlig marknivå vidtog åt norr-nordöst en kompakt orörd mark. Störningen fortsätter dock längre ner. Delkontext 3 utgörs av ett rörschakt med betongrör, ca 0,4 m bred. Röret fortsatte igenom schaktet (ONO-VSV).
303	3	Lager	Utfyllnadslager	0,3	18,6	Under asfalten (301) vidtog ett omrört utfyllnadslager. Primärt av brun sandigt grus med enstaka rasering men även med rester av avfall i form av obränt djurben, keramik, spik och glas. Enstaka fynd insamlade för datering (fnr: 303:79), övriga fynd lämnades i kulturlagrets sektion.

## Forts. Bilaga 3. Kontexttabell

Kontext- nr	Schakt- nr	Typ	Definition	Tjocklek (m)	Meter över havet	Beskrivning
304	3	Lager	Odlingslager	≥0,2	18,3	Sannolikt en rest av odlingslager. Låg dikt an stenläggningen (305) och utgjordes av en brun, lucker siltig sand med enstaka spår av tegelkross. Prov taget för makrofossilanalys (PM 304:78). Fortsatte i schaktets sydöstra sektion. Ca 0,2 m undersöktes.
305	3	Konstruktion	Stenläggning	<0,2	18,3	Stenläggning med rundad sten, Trapetsoid form i plan, ca 2x1–0,6 m stor (ONO-VSV). Något ojämnt stenmaterial. Större flata stenar i öst och mindre rundade stenar centralt och åt väst. Skuren av störning 302:1 åt norr. De större stenarna är ca 0,3x0,3 – 0,2x0,2m stora och de mindre ca 0,1x0,1 – 0,05-0,05 m stora. Lagda i ett sandigt sättmaterial vilket ej undersökts. Stenläggningen rensades fram och dokumenterades men lämnades intakt under markduk.
401-1-3	4	Störning	Rivningsmassor, betongkonstruktion, rörschakt	1,7	19	Tre större störningar inom schakt 4. Delkontext 1 utgörs av tidigare rivningar av Bensinmacken som stod på platsen. Betong, armering och asfalt med grus och stenkross i grå sand. Följer primärt större delen av schaktet, ca 0,5–0,7 m tjockt. Under vidtar ett betongfundament (delkontext 2) som korsar schaktet (NV-SO), ca 0,45 m brett betongfundament från bensinmacken. Direkt öster om föregående störning vidtar en avgrävning med återfyllt grus och sprängsten över ett betongrör, troligen avlopp och möjligen samma störning som 302:3 i schakt 3.
402	4	Lager	Avfallslager	>0,1	18,3	Bevarad kulturlagerrest inom schakt 4. Skuren av störning 401:1-2. 401:2 har klippt östra delen av kulturlagret. Består primärt av en kompakt sand med enstaka organiska inslag, obränt ben, och keramik. Enstaka fynd samlades in för datering (fnr: 402:243). I övrigt lämnades kulturlagret intakt och täcktes med markduk innan igenfyllning av schaktet.



Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3328